

УДК 32.019.5

DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2024-1\(73\)-9](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2024-1(73)-9)

Єгор МІНЕНКО

аспірант навчально-наукового інституту права та політології, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, y.minenko@smdsu.org.ua
ORCID: 0000-0001-7169-3252

Артур БОРСУК

студент-магістр філософського факультету, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, borsuk1312@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4092-1720

ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ НА ІНФОРМАЦІЙНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ КРАЇН ЄВРОПИ

Ця стаття детально розглядає вплив інформаційних кампаній на інформаційний суверенітет держав сучасної Європи. Проаналізовано функції медіа у якості агентів інформаційної безпеки в умовах розгортання інформаційного суспільства, військових конфліктів, бойових дій та інформаційних війн. У дослідженні розглядається роль пропаганди та інформаційних війн у сучасних міжнародних конфліктах як значущих чинників, що впливають на безпеку держав та міжнародну стабільність. В контексті стрімкого розвитку технологій та зростаючого доступу до інформації через соціальні мережі, стає очевидним, що пропаганда перетворилася на потужний інструмент впливу на суспільні переконання і формування громадської думки.

Одним із ключових аспектів, що вимагає уваги, є вплив пропаганди на політичні процеси в суспільстві. Інформаційні кампанії мають потенціал керувати увагою громадськості до специфічних проблематик або подій, значно впливаючи на формування громадської думки та ставлення до політичних фігур чи партій. Такий вплив часто реалізується через маніпулятивні підходи до подачі інформації та використання емоційних аргументів, які спрямовані на зміну чи підкріплення політичних переконань громадян.

Інший важливий аспект полягає у впливі пропаганди на міжнаціональні відносини. Пропаганда може відігравати роль у підтримці або ескалації напруги між державами, викликаючи конфліктні ситуації та загрози міжнародній безпеці. Це стає особливо ризикованим у контексті регіональних конфліктів та потенційної дестабілізації міжнародних відносин. З появою інтернету та соціальних мереж пропаганда набула здатності до швидкого та широкомасштабного розповсюдження, що сприяє масовій дезінформації та фальсифікації новин. Така інформація може істотно змінювати сприйняття суспільства стосовно реальних подій і фактів, спотворюючи об'єктивне розуміння ситуацій.

Оцінка ролі інформаційної війни у сучасних конфліктах є надзвичайно важливим завданням, адже детальне розуміння механізмів і наслідків таких війн є ключовим для розроблення ефективних стратегій забезпечення національної та міжнародної безпеки. Такий аналітичний підхід дозволяє ідентифікувати і протидіяти потенційним загрозам, забезпечуючи стабільність на різних рівнях. У рамках даного дослідження основна увага приділяється дезінформації як одному з аспектів інформаційних війн, тоді як інші елементи гібридного ведення війни не розглядаються. Це обмеження зумовлене вибором фокусу дослідження, яке прагне глибше зрозуміти специфіку впливу дезінформації на сучасні конфлікти.

Ключові слова: інформаційна безпека, медіа, стабільність, пропаганда, інформаційна політика, психологічна війна, національна безпека, геополітика.

Yehor Minenko, Artur Borsuk. THE IMPACT OF RUSSIAN PROPAGANDA ON THE INFORMATION SOVEREIGNTY OF EUROPEAN COUNTRIES

This article examines in detail the impact of information campaigns on the information sovereignty of the states of modern Europe. It analyzes the functions of the media as agents of information security in the context of the information society, military conflicts, hostilities and information wars. The study examines the role of propaganda and information wars in modern international conflicts as significant factors affecting state security and international stability. In the context of rapid technological development and growing access to information through social media, it is clear that propaganda has become a powerful tool for influencing public beliefs and shaping public opinion.

One of the key aspects that requires attention is the impact of propaganda on political processes in society. Information campaigns have the potential to control public attention to specific issues or events, significantly influencing the formation of public opinion and attitudes towards political figures or parties. This influence is often realized through manipulative approaches to the presentation of information and the use of emotional arguments aimed at changing or reinforcing the political beliefs of citizens.

Another important aspect is the impact of propaganda on interethnic relations. Propaganda can play a role in maintaining or escalating tensions between states, causing conflict situations and threats to international security. This becomes especially risky in the context of regional conflicts and potential destabilization of international relations. With the advent of the Internet and social media, propaganda has gained the ability to spread quickly and on a large scale, which contributes to massive disinformation and falsification of news. Such information

can significantly change the public perception of real events and facts, distorting an objective understanding of situations.

Assessing the role of information warfare in modern conflicts is an extremely important task, as a detailed understanding of the mechanisms and consequences of such wars is key to developing effective strategies to ensure national and international security. This analytical approach allows identifying and counteracting potential threats, ensuring stability at various levels. This study focuses on disinformation as one of the aspects of information warfare, while other elements of hybrid warfare are not considered. This limitation is due to the choice of the focus of the study, which seeks to better understand the specifics of the impact of disinformation on modern conflicts.

Key words: *information security, media, stability, propaganda, information policy, psychological warfare, national security, geopolitics.*

Постановка проблеми. У сучасному світі дезінформація стала важливим інструментом інформаційної конкуренції в політичній, економічній та культурній сферах. Роль медіа у забезпеченні інформаційної безпеки має велике значення, особливо в контексті боротьби з російською пропагандою та дезінформацією. В умовах таких загроз, як інформаційна війна та кібератаки, забезпечення інформаційної безпеки стає важливим елементом національної оборони.

Пропаганда не лише поширює інформацію, а й активно впливає на формування громадської думки. Розуміння процесів, що відбуваються в медіасфері, є ключовим для розробки ефективної стратегії інформаційної безпеки.

Особливо в контексті пропагандистських кампаній важливо також запроваджувати журналістське самоврядування, щоб підтримувати високі журналістські та етичні стандарти в медіа.

Пропаганда та дезінформація, особливо ті, що просуваються державою, становлять серйозну загрозу національній та міжнародній безпеці. Наприклад, Російська Федерація використовує медіа як потужний інструмент впливу для формування світогляду, маніпулювання громадською думкою та введення в оману іноземної аудиторії. Це становить загрозу не лише для окремих держав, а й для міжнародної стабільності та безпеки.

Належне вивчення цих питань допоможе захистити державні та приватні інформаційні ресурси від загроз і забезпечити стійкість державної системи в цілому. Україні необхідно розробити та впровадити національну інформаційну політику, спрямовану на захист національних ресурсів та системне вдосконалення управління інформаційними ресурсами.

Мета і завдання статті. Мета статті полягає в комплексному аналізі ролі пропаганди як ключового суб'єкта інформаційної безпеки в контексті розвитку інформаційного суспільства, воєнного стану, збройної агресії та інформаційної війни.

Завдання статті полягає у розгляді впливу пропаганди на безпеку в сучасній Європі у

контексті нарощування агресивної імперіалістичної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковці з різних галузей знань внесли свій вклад у дослідження впливу пропаганди на безпеку в сучасній Європі. Зокрема варто зазначити дослідження таких українських дослідників: Горбуліна В., Ситника Г., Міненка Є., Фатхутдінова В., Кузьмука О., Захаренка К., Любчик В., Карпчука Н., Марутян Р., Бебика В., Юсківа Б., а також Магди Є.

Виклад основного матеріалу дослідження. Використання Російською Федерацією гібридних тактик для анексії Криму та дестабілізації України радикально змінило наше розуміння світової безпеки. Ця стратегія спирається на географічну близькість та економічні зв'язки з сусідніми країнами, використовуючи Інтернет та соціальні мережі для поширення дезінформації та пропаганди.

Кібератаки, фейкові новини та пропагандистські заходи застосовуються для досягнення геополітичних цілей, особливо активізуючись під час пандемії COVID-19. У сучасному світі важливо адаптувати оборонні та цивільні можливості до нових викликів, таких як технологічний розвиток, зміна клімату, пандемії та масова міграція.

Створення стратегічної комунікації, яка інформує та орієнтує громадян, є критично важливою у протидії цим загрозам. Стаття обговорює використання дезінформації та пропаганди Російською Федерацією проти України, підкреслюючи необхідність інформаційної стійкості як засобу протидії таким діям. Розуміння механізмів та наслідків дії медіа стає важливим для національної та міжнародної безпеки.

Сучасний інформаційний простір вимагає критичного оцінювання інформації, розуміння ролі медіа у формуванні соціальних нарративів та здатності протистояти маніпуляціям.

Це також вимагає розвитку ефективних стратегій інформаційної безпеки, які включають не лише правові та технічні заходи, але й освітні програми для підвищення медіаграмотності та соціально-психологічного захисту суспільства загалом [3].

У сучасній Європі, роль пропаганди в контексті безпеки визначається різними аспектами, включаючи вплив на громадянське суспільство, політичну ситуацію та міжнародні відносини. Пропаганда, як інструмент впливу, має значний потенціал у формуванні громадянського світогляду, управління іміджем держави, а також у формуванні взаємин між країнами.

Один з ключових аспектів ролі пропаганди в безпеці Європи - це створення образу ворога або загрози. За допомогою соціальних мереж, медіа та інших інформаційних каналів, держави та окремі групи можуть впливати на уявлення громадськості щодо потенційних загроз та ворогів.

Це може призводити до маніпуляції масовою свідомістю та створення атмосфери страху, що впливає на рішення урядів та громадян [1].

Крім того, пропаганда використовується для підтримки внутрішньої стабільності та легітимності влади, зокрема за допомогою інформаційних кампаній, режими можуть намагатися утверджувати свою правомірність та впливати на публічну думку.

З іншого боку, пропаганда може мати негативний вплив на міжнародні відносини, зокрема штучне збільшення конфліктів або розпалювання міжетнічних чи релігійних суперечностей через медіа може призвести до загострення міжнародної ситуації та зростання напруги між країнами.

Пропагандистські дії можуть сприяти дезінформації, що ускладнює процеси міжнародного співробітництва та дипломатичного вирішення конфліктів.

Проте, на сьогоднішній день у європейській політиці зростає увага до прозорості та достовірності інформації. Розвиток цифрових технологій, активність громадян та розширення медіа-простору сприяють боротьбі з маніпуляціями та дезінформацією.

Також збільшується увага до міжнародного співробітництва в сфері кібербезпеки та інформаційної безпеки з метою запобігання небажаним впливам пропаганди на безпеку країн [6].

Роль пропаганди в забезпеченні безпеки в сучасній Європі є досить складною і має багато аспектів. Ця роль може мати як позитивні, так і негативні впливи на суспільство, політичну обстановку та міжнародні відносини. Тому важливо знаходити баланс між інформаційною свободою та захистом від маніпуляцій та дезінформації.

Пропаганда впливає на безпеку країн Європи на різних рівнях, від внутрішніх про-

цесів в суспільстві до міжнародних стосунків. Сучасні приклади показують, що пропагандистські дії можуть стати серйозною загрозою для стабільності та безпеки країн у цьому регіоні.

Один з актуальних прикладів - це вплив російської пропаганди на ситуацію в Україні. Через поширення дезінформації та маніпуляції інформацією, Росія намагається впливати на громадську думку в Україні та міжнародну спільноту, зокрема, створюючи образ «внутрішнього ворога» і підкреслюючи конфліктні аспекти політичного та соціокультурного життя.

Це призводить до загострення ситуації на сході України та порушує міжнародний мир і стабільність у регіоні. Подібно до інших країн, російське керівництво вважає інформацію важливим аспектом міжнародних відносин і геополітичних змагань. Вони розглядають ідеї та переконання як важливі аспекти глобальної політики.

Хоча наслідки дезінформації можуть бути іноді перебільшеними, важливо серйозно ставитися до міжнародного маніпулювання інформацією та шукати способи протидії. Ефективність дезінформації повинна оцінюватися не лише за досягненням своїх цілей, а й за впливом на країну, яка її використовує.

Вплив російської пропаганди на безпеку країн Європи став однією з ключових проблем в останні роки. Вона спрямована на вплив на громадську думку, формування негативних уявлень про західні цінності, сприяє напруженості в міжнародних відносинах та дестабілізації політичної ситуації, що створює загрозу безпеці країн Європи.

Пропаганда впливає на внутрішню політичну ситуацію країн Європи через розповсюдження фейкових новин, маніпуляцію інформацією та створення образу «ворога», що може призвести до дестабілізації системи, конфліктів та загрози демократії.

Також важливий вплив пропаганди на міжнародні відносини, де дезінформація сприяє напруженню відносин між країнами, зокрема з Росією.

Створення негативного ставлення до західних союзників та дестабілізація політичних процесів в країнах Європи може призвести до конфліктів.

Щоб протистояти впливу російської пропаганди на безпеку країн Європи, необхідно розвивати стратегії протидії дезінформації, залучати населення до підвищення інформаційної грамотності, розвивати критичне мислення та підтримувати незалежні медіа.

Також важливо зміцнювати кібербезпеку для захисту від маніпулятивних дій [3].

Росія використовує дезінформацію в ЄС з метою дестабілізації політичної ситуації для досягнення своїх геополітичних та стратегічних цілей.

Пропагандистські заходи, що реалізуються через різні засоби масової інформації та соціальні мережі, спрямовані на маніпуляцію громадською думкою, створення негативного іміджу західних країн та демократичних інститутів, а також на підтримку проросійських сил та політичних рухів у країнах Європи.

Другим аспектом є підтримка проросійських сил та політичних рухів у країнах Європи за допомогою пропагандистських інструментів. Ці дії спрямовані на зміну політичної арени, створення внутрішніх конфліктів та неврожаю довіри до демократичних інститутів у країнах, де діють ці проросійські сили.

Крім того, російська пропаганда використовується для підтримки різних антизахідних рухів та авторитарних режимів.

Багато дослідників наголошують на відмінностях між пропагандою радянських часів та сучасною дезінформацією. Сьогоднішню зовнішню інформаційну стратегію Росії переважно розглядають як негативну.

Сучасна стратегія інформаційного впливу Росії значною мірою спрямована не стільки на пряму пропаганду своїх ідеологій, як це було характерно для радянської епохи, скільки на створення плутанини та послаблення західних суспільств через поширення упередженої чи недостовірної інформації. Такий підхід викликає часткове розмежування в оцінках його ефективності, оскільки зосереджується не лише на розповсюдженні «чорного ПР», а й на більш тонких формах маніпуляцій із загальною інформаційною картинкою.

За останні декілька десятиліть Росія також розширила використання «м'якої сили» за межами своїх кордонів, що є новим явищем у її зовнішньополітичній практиці. Це проявляється у втручанні у виборчі процеси західних країн та співпраці з місцевими політичними силами, які висловлюють симпатії до російського лідерства та ідеологій. Такий підхід знаходить відгук у частини західних політичних діячів, які вважають за можливе співпрацю з Росією, вбачаючи в ній консервативну альтернативу ліберальним тенденціям своїх суспільств.

Сприйняття Росії в контексті її зовнішніх інформаційних та політичних ініціатив часто відображає більше про наші власні суспіль-

ства, ніж про саму Росію. Вона виступає у ролі контрастного образу Заходу, відображаючи історичну тенденцію бачити у Росії антагоніста, проти якого формуються власні ідентичності та політичні позиції.

Це ще більше ускладнює чітке розмежування між дезінформацією та іншими формами маніпуляцій, з одного боку, і зв'язками з громадськістю, публічною дипломатією і навіть політичною спорідненістю, з іншого.

Путін розгорнув суміш націоналістичного, консервативного, антиглобалістського, антиліберального та антизахідного дискурсу, який, хоч і здається несумісним із його раніше декларованою прагматичністю та позаідеологічністю, демонструє ефективність, особливо в середовищі власних громадян та серед деяких груп населення Європи та інших регіонів. Цей перехід до ідеологічно забарвленої риторики, схоже, знаходить відгук у цільових аудиторіях, підсилюючи внутрішню та міжнародну підтримку.

На політичній арені Європейського Союзу різні групи виявляють підтримку деяких із цінностей, які активно пропагує Росія. Вони, хоч і не завжди становлять основну частину політичного ландшафту, здатні впливати на політичні процеси. Серед прихильників Росії є «Російські розумільники» у Німеччині, які представляють політичні партії та є прихильниками співпраці з Росією, навіть не поділяючи повністю її ідеологічні позиції. Ця підтримка важлива для розуміння загальноєвропейських тенденцій у відносинах з Росією та їх можливого впливу на регіональну безпеку.

Політичні «друзі» Росії в Європі, такі як Національний фронт у Франції, Австрійська партія свободи, «Фідес» Орбана, та «Лега» Сальвіні, є прикладами політичних сил, які використовують свої взаємозв'язки з Росією для досягнення власних цілей. Їх популярність у деяких колах є свідченням підтримки значної частини електорату, хоча вони ще не становлять прямої загрози для домінуючих політичних потоків в Європі. Однак потенціал їх впливу на майбутні політичні перетворення в регіоні не слід недооцінювати.

Російська пропаганда в Європі націлена на розповсюдження дезінформації, маніпулювання громадською думкою та підтримку проросійських сил для досягнення геополітичних цілей, створюючи серйозні загрози для національної безпеки європейських держав. Це веде до дестабілізації політичної ситуації, збільшення конфліктів та погіршення внутрішньої стабільності, що вимагає активного використання засобів кібербезпеки, розвитку

критичного мислення громадян і зміцнення демократичних інститутів для ефективного протистояння цим викликам.

Також варто зазначити вплив пропаганди на міжнародні відносини та співпрацю між країнами Європи [9].

Дезінформація стала необхідною частиною сучасного інформаційного простору, де технології відіграють ключову роль. Однак обмеження лише технічними рішеннями є наївним, оскільки дезінформація - це складне політичне питання. У цьому есе розглянемо роль технологій та політики у боротьбі з дезінформацією та пояснимо, чому необхідно звертати увагу на глибокі соціальні та політичні аспекти цього явища. Технології відіграють важливу роль у поширенні та виявленні дезінформації, особливо через соціальні мережі та медіа-платформи. Тому важливо розробляти технічні інструменти для виявлення та фільтрації дезінформації.

В кінці кінців, важливо зрозуміти, що технології, хоч і залишаються ключовим інструментом, не є панацеєю в боротьбі з дезінформацією. Ефективне протистояння цьому явищу вимагає поєднання технічних інновацій з політичними заходами. Лише такий інтегрований підхід може допомогти зменшити вплив дезінформації і підвищити рівень інформаційної безпеки у суспільстві.

Висновки. Дослідження розкрило, як сучасні інформаційні кампанії, особливо російські, використовують медіа як інстру-

менти для досягнення геополітичних цілей, часто за допомогою дезінформації та маніпуляції громадською думкою. Аналіз засвідчив значний вплив таких кампаній на стабільність та безпеку держав.

Автори детально розглянули роль медіа у формуванні інформаційного простору, зокрема їх відповідальність за достовірність інформації та наслідки поширення неправдивих даних. Стаття підкреслює, що в умовах інформаційного суспільства та швидкого розвитку технологій, медіа не просто передають інформацію, але й формують громадську думку, що робить їх центральними фігурами в інформаційних війнах.

Також важливим аспектом дослідження є розуміння наслідків міжнаціональних відносин під впливом пропаганди, що може підтримувати або ескалувати міждержавні напруження. Автори аналізують, як пропаганда може викликати конфліктні ситуації, що загрожують міжнародній безпеці, та підкреслюють необхідність стратегій протидії дезінформації.

Стаття звертає увагу на необхідність комплексного підходу до забезпечення інформаційної безпеки, включаючи правові, технічні та освітні заходи для зміцнення національної та міжнародної безпеки. Обґрунтовано подальші напрями досліджень у сфері медіавпливу та кібербезпеки, з особливим фокусом на розвиток медіа грамотності та критичного мислення серед громадян.

Література:

1. Горбулін В. Який Фенікс народиться зі згарища світової гібридної війни?. *Дзеркало тижня*. 2017. 4–10 листоп. С. 2.
2. Міненко Є. Вплив російської пропаганди на суспільно-державну стабільність України: аналіз методів та наслідків. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2023. № 3(69). С. 47–51. URL: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-3\(69\)-6](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-3(69)-6) (дата звернення: 12.04.2024).
3. Магда Є. Russian hybrid aggression in Ukraine: lessons for Europe. *Wschód Europy. Studia humanistyczno-społeczne*. 2017. Vol. 2, no. 2. P. 85. URL: <https://doi.org/10.17951/we.2016.2.2.85> (date of access: 12.04.2024).
4. Фатхутдінов В. Г. Правовий вимір громадянської безпеки в контексті реалізації державної політики інформаційної безпеки. *Імперативи розвитку цивілізації*. 2015. № 2. С. 88–90.
5. Disinformation and Russia's war of aggression against Ukraine. Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), 2022. URL: <https://doi.org/10.1787/37186bde-en> (date of access: 12.04.2024).
6. Espaliú-Berdud C. Use of disinformation as a weapon in contemporary international relations: accountability for Russian actions against states and international organizations. *El Profesional de la información*. 2023. URL: <https://doi.org/10.3145/epi.2023.jul.02> (дата звернення: 12.04.2024).
7. Forest J. J. F. Political warfare and propaganda: political warfare and propaganda: an introduction. *Journal of advanced military studies*. 2021. T. 12, № 1. С. 13–33. URL: <https://doi.org/10.21140/mcu.20211201001> (дата звернення: 12.04.2024).
8. Gerrits A. W. M. Disinformation in international relations: how important is it?. *Security and human rights*. 2018. Vol. 29, no. 1-4. P. 3–23. URL: <https://doi.org/10.1163/18750230-02901007> (date of access: 12.04.2024).

9. Karpchuk N., Yuskiv V. Вплив російської пропаганди на формування іміджу української влади. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2020. № 2 (8). С. 72–82. URL: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2020-02-72-82> (дата звернення: 12.04.2024).

10. Kuzmuk O. M., Liubchuk V. V. Propaganda as a weapon: social discourse. *The russian-ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects*. 2022. P. 976–982. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-121> (date of access: 12.04.2024).